

Distr.
ALLMÄNT

CCPR/C/21/Rev.1/Add.4
den 27 september

1993

Originalspråk:

ENGELSKA

KOMMITTÉN FÖR DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

ALLMÄN KOMMENTAR ANTAGEN AV KOMMITTÉN FÖR DE
MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA ENLIGT ARTIKEL 40, PUNKT 4, I
DEN INTERNATIONELLA KONVENTIONEN OM MEDBORGERLIGA OCH
POLITISKA RÄTTIGHETER

Tillägg

Allmän kommentar nr 22 (48) (artikel 18)*

1. Rätten till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet (som innefattar friheten till trosuppfattningar) i artikel 18 (1) är långtgående och genomgripande; den omfattar tankefriheten i alla frågor, personlig övertygelse och bekännandet till en religion eller trosuppfattning, oavsett om den utövas individuellt eller i gemenskap med andra. Kommittén uppmärksammar konventionsstaterna på det faktum att tanke- och samvetsfriheten skyddas i samma grad som friheten till religion och trosuppfattning. Den grundläggande karaktären hos dessa friheter återspeglas också i det faktum att bestämmelsen inte kan inskränkas, inte ens vid ett allmänt nödläge, enligt artikel 4 (2) i konventionen.

2. Artikel 18 skyddar teistiska, icke-teistiska och ateistiska trosuppfattningar samt rätten att inte bekänna sig till någon religion eller trosuppfattning. Begreppen trosuppfattning och religion ska uppfattas i vid bemärkelse. Artikel 18 begränsas inte i sin tillämpning till traditionella religioner eller religioner eller trosuppfattningar av institutionell karaktär eller seder liknande dem som förekommer inom traditionella religioner. Kommittén ser därför med oro på alla tendenser till diskriminering mot någon religion eller trosuppfattning oavsett skäl, inklusive faktumet att de är nyetablerade eller representerar religiösa minoriteter som kan utsättas för fientlighet av den dominerande religiösa gemenskapen.

* Antagen av kommittén på sitt 1247:e möte (fyrtioåttonde sessionen, den 20 juli 1993.

3. Artikel 18 skiljer tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet från friheten att utöva sin religion eller trosuppfattning. Den tillåter inte några som helst inskränkningar av tankefriheten eller samvetsfriheten eller av friheten att anta en religion eller trosuppfattning efter eget val. Dessa friheter skyddas villkorslöst, liksom allas rätt till åsikter utan ingripande i artikel 19 (1). I enlighet med artiklarna 18 (2) och 17 får ingen tvingas att avslöja sina tankar eller bekännelse till en religion eller trosuppfattning.

4. Friheten att uttrycka sin religion eller trosuppfattning kan utövas antingen ensamt "eller i gemenskap med andra, offentligen eller enskilt". Friheten att uttrycka sin religion eller trosuppfattning genom gudstjänst, iakttagande av religiösa sedvänjor, andaktsutövning eller undervisning omfattar ett brett spektrum av handlingar. Begreppet gudstjänst sträcker sig till ritualer och ceremoniella handlingar som ett direkt uttryck för tro samt olika former av utövande som ingår i dessa handlingar, inklusive att bygga gudstjänstlokaler, använda rituella bekännelseformler och -objekt, visa symboler och respektera helg- och vilodagar. Efterlevnaden och utövandet av en religion eller trosuppfattning kan inkludera inte bara ceremoniella handlingar, utan även sedvänjor som att följa kostregler, bära utmärkande klädsel eller huvudbonader, delta i riter som är knutna till vissa livsfaser och använda ett särskilt språk som vanligtvis talas av en grupp. Dessutom utgör undervisningen av en religion eller trosuppfattning handlingar som är integrerad del av en religiös grupps sätt att sköta sina grundläggande frågor, som, bland annat, friheten att välja religiös ledare, präster och lärare, friheten att inrätta seminarier eller religiösa skolor och friheten att utarbeta och sprida religiösa texter och publikationer.

5. Kommittén noterar att friheten att "bekänna sig till" en religion eller trosuppfattning nödvändigtvis medför friheten att välja en religion eller trosuppfattning, inklusive, bland annat, rätten att ersätta den nuvarande religionen eller trosuppfattningen med en annan eller anta en ateistisk övertygelse liksom rätten att behålla sin religion eller trosuppfattning. Artikel 18 (2) förbjuder tvång som kan hindra rätten att bekänna sig till eller anta en religion eller trosuppfattning, inklusive användningen av hot eller fysiskt våld eller bestraffningar för att tvinga troende eller icke-troende att hålla fast vid sin religiösa tro och församling, att avsvärja sig sin religion eller trosuppfattning eller att konvertera. Principer och rutiner som har samma avsikt eller verkan, som att till exempel begränsa tillgången till utbildning, hälsovård, anställning eller rättigheterna som garanteras av artikel 25 och andra bestämmelser i konventionen, är på samma sätt oförenliga med artikel 18 (2). Alla som bekänner sig till en trosuppfattning av icke-religiös karaktär åtnjuter samma skydd.

6. Kommittén anser att artikel 18 (4) tillåter att undervisningen i offentliga skolor innehåller ämnen som allmän religions- och etikhistoria, om de förmedlas på ett neutralt och objektivt sätt. Föräldrars och förmyndarens frihet att tillförsäkra sina barn en religiös och moralisk utbildning som stämmer överens med deras egen övertygelse, som föreskrivs i artikel 18 (4), är relaterad till garantierna för friheten att undervisa en religion eller trosuppfattning enligt artikel 18 (1). Kommittén konstaterar att offentlig utbildning som innehåller utbildning om en särskild religion eller trosuppfattning är oförenligt med artikel 18 (4), såvida inte bestämmelser inrättas för icke-diskriminerande undantag eller alternativ som svarar mot föräldrarnas eller förmyndarnas önskemål.

7. Enligt artikel 20 får inget utövande av religioner eller trosuppfattningar medföra propaganda för krig eller uppvigling till nationellt hat, rashat eller religiöst hat som skulle utgöra uppmaning till diskriminering, fientlighet och våld. Som kommittén framfört i sin allmänna kommentar 11 [19] är konventionsstaterna skyldiga att anta lagar som förbjuder dessa handlingar.

8. Artikel 18 (3) tillåter inskränkningar av friheten att utöva sin religion eller trosuppfattning endast om inskränkningarna är angivna i lag och nödvändiga för att skydda den allmänna säkerheten, ordningen, folkhälsan eller sedligheten eller andras grundläggande rättigheter och friheter. Friheten från att tvingas att bekänna sig till eller anta en religion eller trosuppfattning och föräldrarnas och förmyndarnas frihet att tillförsäkra en religiös och moralisk bildning kan inte inskränkas. I tolkningen av räckvidden för bestämmelserna om tillåtna inskränkningar ska konventionsstaterna handla i enlighet med behovet att skydda de rättigheter som garanteras i konventionen, inklusive rätten till jämlikhet och icke-diskriminering på alla de grunder som specificeras i artiklarna 2, 3 och 26. De använda inskränkningarna måste vara angivna i lag och får inte tillämpas på ett sätt som åsidosätter rättigheterna i artikel 18. Kommittén konstaterar att punkt 3 i artikel 18 ska tolkas strikt: inskränkningar är inte tillåtna på grunder som inte är specificerade här, även om de kan vara tillåtna som inskränkningar av andra rättigheter som skyddas i konventionen, såsom nationell säkerhet. Inskränkningar får endast tillämpas för de ändamål de är avsedda för och måste vara direkt relaterade och proportionella till det behov som de riktar sig till. Inskränkningar får inte användas för diskriminerande ändamål eller tillämpas på ett diskriminerande sätt. Kommittén konstaterar att föreställningen om sedlighet härrör från många sociala, filosofiska och religiösa traditioner; följaktligen måste inskränkningar av friheten att utöva en religion eller trosuppfattning för att skydda sedligheten bygga på principer som inte uteslutande härrör från en enda tradition. Personer som redan är utsatta för vissa legitima inskränkningar, som exempelvis fångar, fortsätter att åtnjuta sina rättigheter att utöva sin religion eller trosuppfattning i full utsträckning i överensstämmelse med den särskilda karaktären på inskränkningen. Konventionsstaternas rapporter bör tillhandahålla information om den fullständiga omfattningen och effekterna av inskränkningarna enligt artikel 18 (3), både i rättsligt hänseende och deras tillämpning under särskilda förhållanden.

9. Det faktum att en religion är erkänd som en statsreligion eller att den är etablerad som officiell eller traditionell eller att dess anhängare utgör en majoritet av befolkningen ska inte leda till någon försämring av åtnjutandet av några av rättigheterna enligt konventionen, inklusive artikel 18 och 27, och inte heller till någon diskriminering mot anhängare av andra religioner eller icke-troende. I synnerhet vissa åtgärder som är diskriminerande mot de senare, såsom åtgärder som begränsar tillgången till statliga tjänster till medlemmar av den dominerande religionen eller ger ekonomiska privilegier till dem eller att använda särskilda inskränkningar av utövandet av andra religioner, är inte förenliga med förbudet mot diskriminering på grund av religion eller trosuppfattning och garantin om lika skydd enligt artikel 26. Åtgärderna enligt artikel 20, punkt 2, i konventionen utgör ett viktigt skydd mot kränkningar av religiösa minoriteters och andra gruppers rätt att utöva rättigheterna som garanteras i artikel 18 och 27 och mot våldsdåd eller förföljelse som riktar sig direkt mot dessa grupper. Kommittén önskar bli informerad om de åtgärder konventionsstaterna har vidtagit för att skydda utövandet av alla religioner eller trosuppfattningar från kränkningar och skydda deras anhängare mot diskriminering. På samma sätt

behöver kommittén information om respekten av religiösa minoriteters rättigheter enligt artikel 27 för att kunna bedöma i vilken utsträckning konventionsstaterna har genomfört tankefriheten, samvetsfriheten och religionsfriheten. Konventionsstaterna ska också i sina rapporter inkludera information om handlingar som enligt den inhemska lagen och rättspraxis ska bestraffas som hädelse.

10. Om en trosuppfattning behandlas som en officiell ideologi i författningen, stadgar, proklamationer från det styrande paritet osv. eller i praktiken, ska detta inte leda till några inskränkningar av friheterna enligt artikel 18 eller några andra rättigheter som erkänts i konventionen eller någon diskriminering mot personer som inte accepterar den officiella ideologin eller som motsätter sig den.

11. Många personer har hävdad rätten att vägra militärtjänst (vapenvägran) på grund av att denna rätt härrör från deras friheter enligt artikel 18. Som svar på sådana krav har allt fler stater i sin lagstiftning befriat medborgare, som verkligen bekänner sig till religiösa eller andra trosuppfattningar som förbjuder dem att utföra militärtjänst, från den obligatoriska militärtjänsten och ersatt den med alternativ samhällstjänst. Konventionen hänvisar inte uttryckligen till rätten till vapenvägran, men kommittén anser att en sådan rättighet kan härledas från artikel 18, eftersom skyldigheten att använda dödligt våld kan komma i allvarlig konflikt med samvetsfriheten och rätten att utöva sin religion eller trosuppfattning. När denna rättighet erkänns genom lag eller praxis ska det inte förekomma någon skillnad mellan vapenvägrare på grund av arten av deras särskilda trosuppfattningar, liksom det inte ska förekomma någon diskriminering mot vapenvägrare, eftersom de inte fullgjort militärtjänsten. Kommittén uppmanar konventionsstaterna att rapportera om de villkor under vilka personer kan befrias från militärtjänst på grund av deras rättigheter enligt artikel 18 och om arten och längden på alternativ samhällstjänst.
